

Den kolde krig

- Efter WW2: magtforholdene var ændret
- England og Frankrig var svækkede
- Tyskland, Japan, Italien var ikke længere selvstændige
- USA og Sovjet var de dominerende magter
 - Krigen var Stalins lykketræf
- Sovjet havde fået kontrol over de nabostater i Østeuropa, der gennem begge verdenskrige, var imod dem og støttede Tyskland i angreb på Sovjet
- Desuden var Sovjets største fjender, Ty. og Ja., udslettet
- Kommunistpartierne var gået frem efter krigen, ledende modstandsfolk, og var nu på 20-30% tilslutning i Fran. og It.
- Sovjet havde dog oplevet store menneskelige tab, men det havde USA ikke
- Krigen havde givet USA's økonomi en gigantisk indsprøjtning
- Bombningen af Hiroshima og Nagasaki havde vist, at USA havde monopol på atomvåben og var i stand til at bombe en hvilken som helst storby i verden

De forenede nationer

- Efter WW1 ønskede man at skabe en verdensmyndighed, der kunne forhindre fremtidige krige eller straffe angriberen og genoprette orden
- Under WW2 opstod der igen et ønske om en måde til at undgå fremtidige storkrige
- Som med Folkeforbundet ønskede man en sammenslutning, hvor landene i sammenslutning imødegik evt. angribere
 - Lærte dog af Folkeforbundets fejl:
 - Alle militære stormagter skulle være med
 - Mere effektiv beslutningsprocess i krisesituationer
 - Organisationen skulle kunne træffe beslutninger, der forpligtede medlemslandene
- Sikkerhedsrådet blev dannet og stillet afgørende magtmidler til rådighed i tilfælde af krisesituationer
- Aldrig før i verdenshistorien havde så mange lande afgivet så megen suverænitet/handelfrihed

Vetoret og national suverænitet

- FN's handlemuligheder var dog begrænset af de fem stormagters vetoret, men det var nødvendigt
- Hvis FN-systemet kunne bruges af nogle stormagter mod andre stormagter, så risikerede man at bidrage til krig i stedet for at undgå den
- Desuden måtte FN ikke gribe ind i et lands indre anliggende, hvilket meget vel også kunne have medført krig

Tysklands-ordningen

- Det skulle gøres helt klart for tyskerne, at de havde tabt krigen, så man inddelte landet (og Berlin) i fire besættelseszoner
- Nazilederne blev stillet for en krigsforbryderdomstol i Nürnberg
- Landet skulle afnazificeres og demokratiseres fra bunden
- Sovjet ønskede store erstatningsbetalinger, men USA og GB ønskede ikke at

belaste det svækkede Ty. så hårdt, at forudsætningerne for en økonomisk udvikling blev slået i stykker

- Aftalen blev at besættelsesmagterne skulle opkræve krigsskadeerstatning fra deres egen besættelseszone
- Der var dog uenighed om Polens situation

Afspændingstendenser

- Cuba-krisen blev afsluttet efter nogle døgn drama
- Sovjet trak raketterne tilbage
- USA lovede ikke at invadere Cuba
- Selv supermagtslederne blev overraskede over, hvor tæt verden havde været på en atomkrig
 - Der blev oprettet en telefonlinje mellem Washington og Moskva
- Under krisen: Tegn på at Den kolde krig var ved at gå ud af kontrol
- Efter krisen: kriedæmpende træk bl.a. forbud mod atomprøvesprængninger
- Den nye forståelse mellem supermagterne blev ikke ødelagt, selv ikke da:
 - Sovjet gik ind i Tjekkoslovakiet (1968)
 - USA gik ind i Sydvietnam og bombede Nordvietnam (60'erne)
- Verdenskommunismen blev en illusion da Sovjet og Kina blev uvenner - nye poler var på vej
- USA åbnede forholdet til Kina i 70'erne ved at sende et bordtennishold til Kina (ping-pong-diplomatiet)
 - Indvilligede bl.a. i at Kina fik en plads i Sikkerhedsrådet i stedet for Taiwan
- 3 års SALT-forhandlinger (Strategic Arms Limitation Talks) mundede i 1972 ud i en våbenbegrænsningsaftale mellem USA og Sovjet (atommissiler og antimissilraketsystemer)
 - Et vendepunkt i våbenkapløbet selvom det ikke betød så meget ift. deres mængde af våben

Vietnamkrigen - en amerikansk omvurdering

- Vietnamkrigen var blevet en økonomisk belastning for USA i løbet af 60'erne
- USA havde i 1950 valgt at støtte franskmændene økonomisk fordi de havde læst krigen ind den kolde krigs skema
- Det franske kolonistyre brød sammen
- USA havde ved fredsslutningen (1954 i Geneve) støtte en deling af landet for at opnå et anti-kommunistisk styre i Sydvietnam
- Frygt for dominoteorien
- USA havde derfor involveret sig i en lokal borgerkrig
- Da de ikke kunne gøre meget opstod der en dyb modvilje mod krigen i USA
- Desuden også en dyb modvilje i Vietnam mod USA - blev opfattet som en fremmedkolonimagt
- I 1973 indgik USA en aftale med Nordvietnam om at trække deres tropper tilbage
- USA led det første nederlag i dets historie - to år efter blev Vietnam nemlig kommunistisk
 - Krigsindsatsen havde været forfælt og menneskelivene var tabt forgæves
- Truman-doktrinen verdensopfattelse var brudt sammen
 - Fungerede udemærket i Europa, men på verdensplan så USA "verdenskommunisme" overalt

Dokumentar om Vietnamkrigen (1954-68)

- 3 mio døde
- Dien Bien Phu - 1954
 - Frankrig mistede kontrol over deres del af Vietnam
 - Afgørende slag
 - USA støttede Frankrig
 - Vietnam fik et nyt nationalistisk, kommunistisk styre
 - Frankrig forlod landet for evigt
 - Landet blev delt
- Der var planlagte valg i både Nord- og Sydvietnam. USA var imod valgene, som aldrig blev afholdt
 - USA og Sydvietnam boykotter valgene: vil de gå retfærdigt til?
 - USA sender militært isenkram og vejledere til Sydvietnam
- Nordvietnams leder blev af USA set som et redskab for Sovjet
- 1 mio. mennesker flygtede, opmuntret af USA, fra Nord til Syd (1959)
- Kommunisterne: Vietcong, Den nationale befrielsesfront blev oprettet
- For at forhindre dominobrikkerne i at falde gik USA ind i Vietnam
- For at forhindre Vietcongs arbejde blev mange landsbyer brændt
- USA støttede Diem, der var leder af Sydvietnam
 - Diem tillod ingen opposition
- USA havde planer om tilbagetrækning, men det holdt ikke
- Diem blev styrtet ved et kup i november 1963
- Lyndon B. Johnson havde store indenrigspolitiske ideer, men ville også følge i Kennedys fodspor og fortsætte krigen i Vietnam
- August 1964 - Tonkinbugt-episoden: et amr. destroyer udveksler skud med en vietnamesisk ubåd
 - Amr. destroyerstyrker blev fordoblet
 - Resolution om mere magt til Johnson
- To dage senere: en destroyer troede de blev angrebet, men det blev de ikke. Pentagon var dog sikker, og vietnamesiske flådebasen blev angrebet
- USA angreb hjertet af byen Saigon
- Nordvietnam: landbrugssamfund, næsten ingen industri
- I et angreb på en amr. base blev otte amr. dræbt i 1965
- USA svarede med luftangreb mod Nordvietnam
- Johnson måtte vælge mellem at miste Sydvietnam eller prøve at sikre det ved at indsætte amerikanske tropper
- Marts 1965, Da Nang, de første amr. tropper landsættes
 - Man troede at den blotte tilstedeværelse af amr. tropper ville sikre freden
- Tre uger senere bombede Vietcong den amr. ambassade i Saigon
 - Johnson: Det kommunistiske Kina står bag
- Sovjet var dog mere engagerede i Vietnam end Kina var
- Fortsatte Vietcong-angreb i Sydvietnam forværrede situationen - mange civile ofre
- Vietnamkrigen var en fjernsynskrig - man kunne følge med i TV
- 150 huse blev jævnet med jorden pga. et par skudvekslinger
- Hanoi sendte tusindvis af nordvietnamere til Syd. for at assistere
- Slaget ved Nha-Trang: Det første store slag i krigen
- Ved et slag ved La Drang døde 2000 vietnamesere og 300 amr.
- De amr. tropper tog til Sydvietnam for at bekæmpe kommunisterne
 - Stor modvilje fra vietnamesere
 - Hvem er ven og hvem er fjende?

- USA udførte "search and destroy"-missioner pga. deres store mobilitet
- I forsøget på at rede Sydvietnam ødelagde de det
- En central sti - Ho Chi Minh-stien - mellem Nord og Syd gik i gennem Laos og Cambodja - forsyningslinje for kommunisterne
- Stien, og Laos og Cambodja (neutrale lande), blev udsat for bombardementer
- Sovjet støttede Nordvietnam - mod USA
 - bla. med missiler og folk
- Krigens grusomhed vagte voldsomme protester hjemme i USA
- Johnson blev svækket af antikrigsbevægelsen i USA
- Soldaterne i Vietnam så antikrigsbevægelsen - "hvorfor kæmper vi her, når de siger, det er forkert?"
- Tet-offensiven: Vietcong lavede et angreb under det vietnamesiske nytår (Tet)
 - Omfanget var en overraskelse for USA
 - Vietcong trængte ind i den amr. ambassade
 - USA bekæmpede Vietcong i Saigons gader
- USA var ikke i stand til at sikre bare en enkelt by med 500.000 mand og 700.000 vietnamesere, totalt luft- og søkontrol mod en fjende på 250.000 mand
 - Stor protest hjemme i USA
- Tet-offensiven var et stort nederlag for Vietcong - de lykkedes ikke med at få en stor folkelig opstand
- USA havde ingen plan for krigen i Vietnam - de ville bare blive og vente på at fjenden trak sig
- Johnson ønskede at indgå i forhandlinger
- Maj 1968: fredsforhandlinger i Paris, snart nedlagt igen
- Kommunisterne ville have et samlede Vietnam (kommunistisk), men USA ville ikke give køl på Syd.
- Under valgkampen i 1968 støttede Nixon Johnson. Ville ikke trække tæppet væk under ham - støttede ham i processen med at finde en ærefuld afslutning på krigen

Østblokkens sammenbrud

Det sovjetiske imperium

- I Sovjet blev erindringen om Det store Fædrelandskrig brugt som samlingspunkt og skræmmebillede
- Det var nødvendigt med ofre i kampen mod bl.a. kapitalisme
- Slut 50'ere og start 60'ere: Sovjetborgere havde god grund til at håbe på fremtiden
 - Det ødelagte land var hurtigt genopbygget
 - Kernevåben, raketter, sputnikker <— store triumfer for videnskaben
 - Aldrig før så meget respekt for russerne (en af de to stormagter)
 - Undertrykkelsessystemet var lempet siden Stalin
 - Khrusjtjov havde gjort op med Stalins terrorsystem (1956)
- Frygtindgydende imperium
 - Lederne så ud til at have fuld kontrol over situationen
- Invasionen i Prag 1968: Sovjet viste at de havde vilje og evne til at udøve et lignende herredømme i sovjetkontrollerede områder
- Brezjnev-doktrinen: socialismens udvikling i de enkelte lande var et fælles anliggende for alle socialistiske lande. Trusler mod et land krævede indgriben fra alle lande.
 - De kunne håndhæve denne doktrin - fremtiden så sikker ud

"Vil Sovjet overleve til 1984?"

- Andrej Amalrik (1938-1980) skrev i 1969 en bog med den titel. Konklusion: nej
 - George Orwell
- Sammenbrud ville skyldes:
 - Krig med Kina -> Sovjet svækkes og må opgive Østeuropa -> Sovjet bryder sammen
- Amalrik blev fængslet - ikke mange troede på hans forudsigelser

Ydre problemer - Afghanistan

- Sovjet overlevede helt til 1990
- Krig mod Kina blev ikke til årsagen - derimod en lille borgerkrig i Afghanistan
- Sidst i 70'erne: Sovjet stod stadig stærkt
- USA var svækket efter nederlaget i Vietnam
 - Yderligere nederlag i Iran i slut 70'ere:
 - Amr. støttet shah-styre blev væltet
 - Fundamentalistisk shia-musli. gruppe (leder: ayatollah Khomeini)
 - Amr. ambassade-personale: gidsler i 15 måneder
 - Amr. regering kunne bare se passivt til
- Sovjet risikerede at miste indflydelse i Afghanistan pga. borgerkrig der
 - dec. 1979: Sovjet invaderede Afghanistan - indsatte kommunistisk regering
- Hæren viste tekniske og moralske problemer
- Indsatsen i Afghanistan blev en demonstration af svaghed
 - Sovjets Vietnamkrig
- Sovjetisk invasion: foræring til USA (Reagan, nyvalgt)
 - Kommunistisk trussel - "ondskabens imperium"
 - Samlingspunkt i amr. offentlighed
- Amr. regering iværksatte et 'stjernekrigsprojekt' for at kunne modstå Sovjetiske raketangreb - industrien kom op i omdrejninger
- USA støttede (indirekte) den anden part i Afghanistan-konflikten med våben
- Sovjet havde ikke lyst til endnu et våbenkapløb med USA
- Sovjet fejlvurderede USA - tænkte ikke at de ville bekymre sig om Afghanistan, når de havde været passive i Ungarn og Tjekkoslaviet samt Afrika

Gorbatjov, glasnost og perestrojka

- Interne problemer i Sovjet og Partiet
- Da Tjernenko døde i 1985: Gorbatjov valgt - gik ind for forandringer
 - Afslutning i Afghanistan
 - Forbedret forhold til USA - stoppe rustningskapløbet
 - Bekæmpe moralsk forfald, korruption og alkoholisme
 - Større åbenhed (glasnost)
 - Omstilling af produktionen (perestrojka)
- Gorbatjov var populær i Vesten
- Reformforsøgene var ikke gode indadtil - fremmede opløsningstendenserne
- Kommunismen stod over for sit sammenbrud

Det kommunistiske eksperiments sammenbrud

- Planøkonomi ift. markedsøkonomien
- Uegennyttigt kommunistisk parti

- Sovjetmenneske, der ydede efter evne og nød efter behov
- (afstanden ml. teori og praksis voksede)

Økonomiske problemer

- Planøkonomi var effektivt inden for sværindustri, infrastruktur, militærproduktion, rumfartsindustri, hurtigt genopbygning efter krigen mm.
- Landbrugs- og forbrugsindustrien: kolossale problemer
- Tit havde man importeret korn fra udlandet
 - Et par procent i DK el. USA kunne producere nok til hele nationen + eksport.
 - I Sovjet kunne 50 % ikke producere nok til hele landet
- Ineffektivitet bundede i mentalitetsmæssig modstand fra bønderne:
 - Mindede om tvangskollektiveringsfasen
 - Manglende motivation
 - Intet personligt udbytte
 - Ikke nok uddannelse til maskinbetjening
 - Utilstrækkelig, ineffektiv reparationssektor
 - Svigtende koordinering ml. forsk. instanser
 - Manglende viden om lokale forhold blandt beslutningstagere
- Det sovjetiske kollektivlandbrug slog alvorligt fejl!

Forbrugsvareindustrien

- Markedsøkonomisk system: en vare produceres, hvis man formoder en efterspørgsel efter den
 - Prisen reguleres af udbud/efterspørgsel
- Sovjetisk planøkonomisk system: pris og produktion fastlagt centralt
 - Store problemer ift. behov, ønsker, mangler - ændrede sig hele tiden
- Varemangel og overskudsproduktion
- Kunstigt lave priser på fx brød og energi
 - Belastede statsbudgettet
 - Ansporede ikke til forøget produktion og nyttig anvendelse af ressourcer
- Lange køer for at få fat i varer => pjækkeri fra arbejde, sortbørshandel, mafia
- Mangelfuld kvalitet og ubrugelige varer
 - Kvalitet indgik ikke i måltal, kun produktionsmængden
 - Ikke vigtigt for ledelsens videre karriereforsøg
- Man lukkede øjnene for de åbenlyst selvdestruktive udviklingstendenser i de store industriområder
 - Intet miljøhensyn

Imperiets byrder

- En ineffektiv, lavproduktiv sovjetisk økonomi >(militær duel)< USA
- Sovjet var langt bagud ift. den nye informationsteknologi
- Midt 80'erne: Flere økonomiske problemer: faldende oliepriser, stigende sovjetisk udlandsgæld
- Sovjet havde behov for handel med de vestlige lande - havde dog kun få færdigvarer som Vesten efterspurgte
- En ressourcekrævende krig i Afghanistan og et våbenkapløb med USA var en økonomisk katastrofe

Politisk-styringsmæssige problemer

- Undertrykkelsesapparatet fungerede imponerende effektivt
- Evt. oppositionstanker kunne opspores og standses
 - Mindre brutalitet end under Stalin
- Folkeblandingspolitik: Overalt i Sovjet boede der en betydelig procentdel russere
- Man måtte spille "systems spil" hvis man ville have indflydelse
 - Alle dem, der var noget, var integrerede i partiet, så hvis man ville have en karriere måtte man lade sig føje
- Dette spil var dog destruktivt - verden forandrede sig hurtigt
- Ledelsen havde svært ved at danne sig et realistisk billede af samfundsudviklingen
 - Nedefra og op kom information, der forbedrede afsenderens egen position og karriere
 - Oppefra og ned kom så direktiver, der byggede på forkerte oplysninger
 - Dette gentog sig i mange led - meget stor forvridding
- Traditionen synes at være den sikreste ledetråd for handlinger og holdninger
- Systemet blev konservativt, bureaukratisk, forstenet - partimedlemmernes spil handlede bare om at bevare magten
- Computere og kopimaskiner var vigtige i samfundsudviklingen, men blev opfattet som en trussel fordi de hurtigt kunne videreformidle potentielt (for partiet) skadelig informationer
- Det blev mere og mere umuligt at kontrollere og forhindre opbygningen af et uformelt og alternativt informationsnet
- Oplysninger begyndte at strømme frem og tilbage gennem jerntæppet

Menneskelige problemer - moralske problemer

- Der var en voksende afgrund mellem partiets fremstillede glansbillede og folks daglige oplevelser
 - Stigende: kynisme, korruption, egoisme, dovenskab, drikkeri
- De fleste tilpassede sig, stod i kø etc. men det hed sig:
 - "Vi lader som om vi arbejder, de lader som om de betaler."

Murens fald

Brezjnev-doktrinen opgives

- Gorbatjovs reformer mindede om Prag-foråret, 1968 - Sovjet havde stoppet det med militærmagt
- De sovjetoppositionelle kræfter lod sig inspirere af de sovjetiske reformforsøg
- Slut 80'erne: Gorbatjov antydede at den sovjetiske ledelse havde forladt Brezjnev-doktrinen
 - Hvert land måtte nu sørge for sig selv
- Omkostningerne ved imperiet var for store i forhold til udbyttet
 - Sovjetisk undertrykkelse af Østeuropa: skadeligt forhold til Vesten, stort militærapparat påkrævet, ikke nogen særlige handelsmæssige, teknologiske, udviklingsmæssige fordele
 - Østeuropa var præget af samme økonomiske stagnation som Sovjet
- Da det stod klart, at Sovjet havde forladt Brezjnev-doktrinen, og man derfor ikke skulle frygte en sovjetisk reaktion, væltedes de kommunistiske regimer på stribe i 1989

Østeuropæisk kædereaktion

- For oppositionen i Østeuropa var to faktorer vigtige: Sovjets indgriben (ikke længere relevant) og den siddende regerings og partielites reaktion
 - Herunder: politiets, hærens loyalitet?
 - Foråret 1989, Polen: oppositionen stod stærkt efter 20 år med hyppige protester
 - Den katolske kirke støttede desuden oppositionen, paven var polak
 - 1988: omfattende strejker og demonstrationer
 - Den frie arbejderbevægelse: "Solidaritet"
 - Den siddende kommunistiske regering havde i start 80'erne indført militær undtagelsestilstand - indledte nu samtaler med Solidaritet
 - Resultat: overgangsordning med deling af magten med henblik på at alle parlamentspladser senere skulle besættes ved frie valg
 - 1989, Ungarn: kommunistpartiets ledere kundgjorde at der senere skulle afholdes frie valg - tillod desuden dannelse af andre partier
 - Juni 1989, Kina: regeringen nedkæmper med kampvogne en studenterdemonstration på Den himmelske freds Plads - ville det også ske i Østeuropa?
 - September 1989: Ungarn åbnede sine grænser mod Østrig - satte Østtyskland under pres
 - Man kunne nu flygte til Vesttyskland via Ungarn
 - I DDR dannedes der protestbevægelser - krav om reformer
 - Natten mellem 9. og 10. november 1989: DDR's regering gav overraskende op - åbnede muren
 - Slut november, Tjekkoslaviet: store demonstrationer førte til regeringens fredelige afgang (Fløjlsrevolutionen)
 - Rumænien: blodsudgydelser
 - Kommunistisk diktator: Ceausescu - havde opbygget væbnet korps af sikkerhedsfolk. De havde meget magt at tabe ved revolution
 - December 1989: Mange uroligheder. En del af kommunistpartiet tog magten og dræbte Ceausescu m. familie for åben skærm
 - Bulgarien: kommunisterne bevarede også magten ved at opgive kommunismen
-
- Forklaring på mange sammenbrud: Sovjetstyrret var etableret af et mindretal i samfundet
 - Samfundet var præget af antisovjetisk holdning

Sovetunionen opløses

- Murens fald -> DDR krævede genforening med BRD -> ville betyde det endelige sammenbrud for 50 års sovjetisk tysk politik -> Sovjet gik med til at trække tropperne ud af DDR -> genforening til gengæld for tyske økonomiske modydelse
- Sovjet tog penge for noget, som de anså for at være uundgåeligt
- Sovjetisk tilbagetrækning fra Afghanistan feb. 1989 + Østblokkens sammenbrud + Tyskland genforening = storudsalg af sovjetiske interesser
- Aug. 1991: Gammelkommunisterne forsøgte et kup - slog fejl
 - Militæret ville ikke være med til at skruer udviklingen tilbage
 - Boris Jeltsin (præsident for Rusland) stillede sig i spidsen for en modbevægelse
- Kupforsøgets sammenbrud -> ny kædereaktion startede
- Rusland + en række andre sovjetrepublikker erklærede sig selvstændige
 - = statsapparatet med Gorbatsjov blev overflødig

- Jeltsin var den nye leder
 - Brugte sin stilling til at opløse kommunistpartiet
- 12 nye stater var dannet + en masse nye problemer skabt
 - Mange nu russiske områder ville gerne være selvstændige, bl.a. Tjetjeninen

Den jugoslaviske borgerkrig

- Jugoslavien: dannet efter WW1 - samling af forskellige områder
- Kommunistisk fra 1945, men ingen sovjetiske tropper i landet
- Turistmål for Vesten + omfattende økonomiske forbindelser til Vesten
- Modstandsvebægelsen under WW2 var ledet af Josip Tito - døde i 1980 = en faktor for befolkningens samling var forsvundet
 - + voksende økonomiske problemer + styrket national identitet blandt de forskellige grupper
- = opløsning.
- Startede i nordlige provinser, Slovenien og Kroatien - løsrev sig i juni 1991
 - I Kroatien var der mange serbere - endnu flere i Bosnien-Herzegovina
- I Kroatien og Bosnien: blodige konflikter. Mange ofre og udrensninger, masseflugt, koncentrationslejre, massakre
- FN og EU forsøgte at bidrage til fred i Bosnien
- 1995: efter omfattende amr. luftbombardement af serberne blev der gennemtvunget en fredsordning ved forhandlinger i Dayton, USA
- Borgerkrigen skabte nyt had og nye uforsonlige etniske, religiøse, nationale modsætninger - problemerne i regionen har ikke fundet en varig løsning

Efter kommunismen

- I de nu ikke længere kommunistiske lande indledtes et dramatisk eksperiment: hurtig omstilling fra plan-/kommandoøkonomi til markedsøkonomi
 - Fra diktatur til demokrati
- Næsten totalt økonomisk sammenbrud - gamle virksomhedsstrukturer, produktionsmetoder, handelsforbindelser, finansieringsmetoder, forestillinger var ubrugelige i markedsøkonomi
- Samfundsproduktionen faldt i start 90'erne
 - Polen, Tjekkiet, Ungarn, Slovenien klarede sig bedre end andre stater
- Nogle få i samfundet udnyttede markedsøkonomien, men de fleste oplevede et kraftigt fald i levestandarden - dyb fattigdom truede alle dem, der ikke havde en efterspurgt arbejdskraft i det nye system
- Nyrige ville ikke betalt skat, og de fleste kunne ikke => voldsom inflation udhulede de offentlige ydelser
- Faldende købekraft, arbejdsløshed, social ulighed, utryghed, mafiavirksomhed, udbredt social nød => utilfredshed, skuffede forventninger
- Jerntæppet var erstattet af et sølvtæppe
- Forskellige bevægelser ønskede sig tilbage til kommunismen

Østtyskeren og det nye Tyskland

- Genforeningen løb hurtigt ind i store problemer
- Østtyskerne efterspurgt pludselig ikke deres egne varer => østtysk erhvervsliv brød sammen
- Ikke længere handelsforbindelser med andre østlande => eksporten forsvandt også

- Østtyskernes krav om at få samme lønninger som vesttyskerne etc. betød, at det ikke var muligt at opbygge en konkurrencedygtig virksomhed i Øst => virksomhedslukninger, arbejdsløshed, usikkerhed
- Østtyskeren havde mistet sin historie fra 1945-1989, og tyskeren generelt fra 1933-1945 = 56 år uden historie, identitet (næsten to generationer!)
- Man opdagede mange forrædere - Stasiagenter mm. - moralsk bankerot
- Rosløshed og værdiløshed => bl.a. nynazisterne fik opblomstring i tiden efter Murens fald

"Historiens afslutning"

- Francis Fukuyama, 1992: Med kommunismens sammenbrud var amr., franske og engelske revolutionstanker blevet indført over det hele, og historien havde nået sin afslutning. Den store moderniseringsproces var ført til ende